

Література:

1. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. – Х.: Право, 2016. – 540 с.
2. Ashish Kumar Srivastav, Dheeraj Vaidya – Currency Market. Режим доступу: <https://www.wallstreetmojo.com/currency-market/#h-important-points-to-note-about-currency-market>.
3. Словник фінансово-правових термінів / [за заг. ред. д.ю.н., проф. Л.К. Воронової]. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 558 с.
4. Barry Nielsen – The Lost Decade: Lessons From Japan's Real Estate Crisis, 2022. Режим доступу: <https://www.investopedia.com/articles/economics/08/japan-1990s-credit-crunch-liquidity-trap.asp#toc-the-bank-of-japans-interest-rate-mistakes>
5. Абэномика – реформи, сделавшие экономику Японии третьей по размеру в мире. Режим доступу: <https://bakertilly.ua/ru/news/id42878>
6. Ярослав Вінокуров – Курс валют: чому долар у вересні підскочив і що буде далі, 2022. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/09/22/691735/>

Abstract: *The study analyzed the essence and role of the foreign exchange market, the exchange rate, the causes and consequences of sharp currency fluctuations; ways to overcome the economic deflationary crisis on the example of Japan; sharp fluctuations of the hryvnia and its exchange rate are considered; the importance of exchange rate stability has been proven.*

Key words: *international relations, currency market, exchange rate, currency fluctuations, deflation, Abenomics, inflation, war.*

*Науковий керівник – БІЛЧЕНКО Олександр,
кандидат економічних наук, доцент,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв.*

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ Г. ГЕГЕЛЯ

ЗАГАЛЬНОЇ ДИНАМІКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ НА ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ

БАГЛЮК Уляна, здобувач вищої освіти

спеціальність 201 Агрономія

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *проаналізовано основні ідеї соціально-філософського аналізу Г. Гегеля, присвяченого економічному розвитку Німеччини і Західної Європи у першій половині ХІХ ст. Розглянуті у їх діалектичному взаємозв'язку категорії «розподіл праці», «відчуженість праці» та «громадянське суспільство», за допомогою яких видатний філософ вивчав тогочасне суспільство, у якому стрімко зароджувалися ринкові відносини.*

Ключові слова: *Г. Гегель, праця, розподіл праці, ринкові відносини, громадянське суспільство.*

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель – один із перших філософів початку ХІХ ст., який вивчав економічні процеси і явища у тогочасному європейському (зокрема німецькому) суспільстві за допомогою власного соціально-філософського аналізу, застосувавши при цьому свій знаменитий діалектичний і історичний методи наукового дослідження.

За часів Г. Гегеля Німеччина була ще феодальною державою, хоча у Західній Європі ХVІІІ - початку ХІХ ст. ринкові буржуазні відносини у розвинутих країнах ставали вже панівними. Феодальний устрій німецького суспільства зумовив економічне відставання розділених німецьких держав, тому було зрозуміло, що перехід економіки Німеччини до буржуазної системи економічних відносин був неминучий. Як ми знаємо, Г. Гегель у своєму аналізі економічних процесів спирався на класичну англійську політичну економію, передусім на праці А. Сміта та Д. Рікардо. Саме тому вивчення буржуазного суспільства як об'єкта аналізу для Г. Гегеля було передусім питанням дослідження його економічної сфери.

Оскільки остаточно сформованих засад функціонування економіки, що базується на ринкових відносинах та найманій праці за життя Г. Гегеля досліджено ще не було, то всі його висновки щодо економічних питань були перш за все результатом його власної клопіткої аналітичної праці, підсумком якої і була поява роботи Г. Гегеля «Філософія права» [1].

Вже з самого початку виникнення капіталізму як суспільно-економічного ладу, Г. Гегель вбачав у ньому наявність суттєвих внутрішніх протиріччя, які мали у безпосередньому майбутньому неминуче проявитися і у економічному розвитку Німеччини. Г. Гегель осягнув, що буржуазія як соціальний стан поступово сформувалась саме у лоні феодалізму. Капіталізм як новий соціально-економічний лад прагне не тільки підкорити економічну сферу, а й проникнути в усі сфери життя людини. Таким чином, це призводить до конфлікту інтересів різних верств населення, до зростання внутрішніх протиріччя у різних сферах людської життєдіяльності (економіка, політика, культура тощо).

Серед позитивних сторін переходу європейського суспільства до ринкових відносин Г. Гегель вбачає те, що вони забезпечують безперешкодний економічний

розвиток, який обов'язково призведе й у Німеччині до зростання і збільшення індустрії та народонаселення. Але при цьому, він дивиться глибше на існуючий стан речей та пов'язує з розвитком індустрії також накопичення багатств у небагатих, а відтак і посилення серед більшості населення особистої залежності і зубожіння. Таким чином Гегель вважав, що хоч саме по собі буржуазне суспільство дійсно буде багатіти та розвиватися, однак усі накопиченні суспільством багатства будуть розподілятися дуже нерівномірно.

Більшість дослідників філософської спадщини Г.Гегеля приділяли значну увагу гегелівським категоріям «відчуженість праці» та «розподіл праці», вважаючи їх основними об'єктами досліджень Г. Гегеля у сфері економіки. Г. Гегель писав, що технічне та соціальне вдосконалення процесу праці, взаємодіючи, дає значний стимулюючий ефект одне на одне. Справді у другій половині XVIII – на початку XIX століття ми спостерігаємо промисловий переворот, що зумовив перехід промислового виробництва від ручної праці до машинної, тобто значний технічний прогрес в області виробництва. Це зумовило й появу нових соціальних груп та верств населення Європи. Тому далі у своїх роботах німецький філософ відзначає, що такі зміни ведуть до більш складного розподілу праці, до зростаючої спеціалізації окремих типів виробництва. Поряд з цим, стверджував Г. Гегель, поява ринкових відносин та вдосконалення знарядь виробництва призводять до стану відчуженості праці робітників [2].

Є також важливим у філософсько-економічному вченні Г. Гегеля своєрідне розуміння поняття «громадянського суспільства». Видатний вчений вважав, що істинним є лише право вищого ступеня, тобто право держави. На права нижчого ступеня – особистості, сім'ї, спільнот він покладав лише роль підготовки індивідуума до існування у громадянському суспільстві, а на останнє у свою чергу – роль служіння державі. Суспільство він поділяв на три основні стани: перший – землеробський; другий – промисловий, до якого входять не лише ремісники, а й купці і фабриканти; третій – загальний, до якого входять чиновники та інші служителі держави. Вони є однаково необхідні державі для забезпечення трудової діяльності й задоволення економічних потреб. Тобто держава, за Гегелем, - це

найвищий прояв та втілення розуму у житті людства [3]. Держава, яка згідно з висхідним ідеалістичним поясненням Г. Гегеля є втіленням Абсолютного духу та моральної досконалості, є при цьому об'єктивно, виходячи з того ж самого гегелівського вчення, нічим іншим, як продуктом економічного розвитку суспільства.

Отже, найбільш важливим досягненням економічних досліджень Г. Гегеля було те, що йому вдалося за допомогою соціально-філософського аналізу, що спирався на діалектичний і історичний методи, дослідити провідні економічні процеси розвитку Західної Європи першої половини ХІХ ст. задля застосування цих нових економічних знань для подальшого вивчення тогочасного німецького суспільства. Таким чином Г. Гегелю вдалося не лише проаналізувати існуючі на той час економічні процеси та тенденції, але й досягнути сутності багатьох економічних явищ, дати їм характеристику та спрогнозувати їх можливий вплив на подальший розвиток Німеччини і Західної Європи у цілому.

Література:

1. Гегель Г.В.Ф. Основи філософії права або природне право і державознавство. Київ: Юніверс, 2000. 336 с.
2. Гегель Г.В.Ф. Феноменологія духу. Харків: Фоліо, 2019. 476 с.
3. Петрушенко В.Л. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів: Львівська політехніка, 2019. 596 с.

Annotation: the main ideas of G. Hegel's socio-philosophical analysis, devoted to the economic development of Germany and Western Europe in the first half of the 19th century, are analyzed. The categories "division of labor", "alienation of labor" and "civil society" are considered in their dialectical relationship, with the help of which the outstanding philosopher studied the society of that time, when market relations were rapidly emerging.

Key words: G. Hegel, work, division of labor, market relations, civil society.

*Науковий керівник – МАНУЩАК Олександр,
канд. філос. наук, старший викладач
кафедри економічної теорії і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв*